

Atıfta Bulunmak İçin / Cite This Paper: Baş, A. ve Dilmaç, B. (2019). “Ergenlerin Sahip Oldukları Değerler, Öznel İyi Oluşları ve Sosyal Kaygıları Arasındaki Yordayıcı İlişki”, *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 8 (4): 3685-3697.

Geliş Tarihi / Received Date: 29 Mart 2019

Kabul Tarihi / Accepted Date: 30 Nisan 2019

Araştırma Makalesi

ERGENLERİN SAHİP OLDUKLARI DEĞERLER, ÖZNEL İYİ OLUŞLARI VE SOSYAL KAYGILARI ARASINDAKİ YORDAYICI İLİŞKİ

Ayşegül BAŞ

Milli Eğitim Bakanlığı, İstanbul

ayseakdeniz43@gmail.com

ORCID: 0000-0003-3720-6590

Bülent DİLMAÇ

Necmettin Erbakan Üniversitesi, Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi

bulentdilmac@gmail.com

ORCID: 0000-0001-5753-9355

Öz

Bu araştırma ergenlerin sahip olduğu değerler, öznel iyi oluşları ve sosyal kaygıları arasındaki ilişkinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ilinde farklı liselerde öğrenim gören 177'si (% 34.8) kız, 331'i (% 65.2) erkek olan 508 lise öğrencisi olmaktadır. Ergenlerin insani değer düzeylerinin belirlenmesinde İnsani Değerler Ölçeği, öznel iyi oluş düzeylerinin belirlenmesinde Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği, sosyal kaygı düzeylerinin belirlenmesinde Ergenler için Sosyal Kaygı Ölçeği ve kişisel özelliklere ilişkin veriler araştırmacı tarafından hazırlanan Kişisel Bilgi Formu kullanılarak elde edilmiştir. Araştırmadan elde edilen bulgulara göre; ergenlerin öznel iyi oluşları ile sahip oldukları değer arasındaki yordayıcı ilişkiler incelendiğinde, pozitif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Ergenlerin öznel iyi oluşları ile sosyal kaygıları arasındaki yordayıcı ilişkiler incelendiğinde ise, negatif yönde anlamlı bir ilişki olduğu görülmektedir. Aynı zamanda ergenlerin sosyal kaygıları ile sahip oldukları değerler arasındaki yordayıcı ilişkiler incelendiğinde de, negatif yönde anlamlı bir ilişkinin var olduğu görülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Değerler, Öznel iyi oluş, Sosyal kaygı

THE VALUES RELATED TO VALUES OF OWNERS, PROBLEMS BETWEEN OWNERSHIP AND SOCIAL OWNERS

Abstract

This study was conducted to examine the relationship between adolescents' values, subjective well-being and social anxiety. The study group of the study consisted of 177 (34.8%) female and 331 (65.2%) male and in total 508 high school students studying in different high schools in Istanbul. The data related to the research “Human Values Scale”, “Adolescent Subjective Well-being Scale” and “Social Anxiety Scale for Adolescents” was collected. According to the findings of the study when the predictive relationships between the subjective well-being of adolescents and their values are examined, it is seen that there is a significant positive relationship. When the predictive relationships between the subjective well-being of adolescents and their social anxieties are examined, it is seen that there is a significant negative relationship. At the same time, when the predictive relationships between the social anxieties of adolescents and their values are examined, it is seen that there is a negative meaningful relationship.

Key Words: Values, Subjective well-being, Social anxiety

1. GİRİŞ

Bireylerin yaşamlarını, davranış biçimlerini, hayata dair amaç ve gayelerini belirlemesi ve bu amaç doğrultusunda bir yaşantı içerisine girmesi sadece değerleri ile mümkün olmaktadır. Bireylerin iç dünyalarındaki derinlik ve zenginlik dayandığı değerler ile ölçülebilmektedir. Bu sebepten dolayı insanı insan yapan yalnızca sahip olduğu değerleridir (Kızıler, 2015: 15).

Birçok bilim dalında değer kavramı kullanılmaktadır. Sözlük anlamı ile değer “bir şeyin gerekliliğini, önemini belirlemeye yarayan ölçü” ya da “bir şeyin kabul edilmiş olan karşılığı” şeklinde tanımlanmaktadır (Türk Dil Kurumu, 2018). Ulusoy ve Dilmaç (2016: 13) değeri, bir şeyin önemini belirlemeye yarayan soyut ölçü, bir şeye ulaştığı karşılık, kıymet ve yararlı nitelik olarak tanımlamışlardır. Değer yapılması gereken hakkındaki inanç ve tutumların tümüdür. Birey için neyin önemli olduğunu belirleyen inançlar değer olarak tanımlanmaktadır (Santrock, 2017: 244). Fichter (2009: 166) ise değeri betimsel bir biçimde tanımlamıştır ve kişiye veya gruba faydalı, kişi ya da grup için uygun ve kişi veya grup tarafından arzu edilen her şeyin bir “değere sahip” olduğunu ifade etmiştir.

Değer kültür ve topluma önem ve anlam kazandıran ölçütlerdir. Değerler eylemlerin ve düşüncelerin hedefi veya nesnesi olmamakla beraber değer aranan şey de değildir fakat arananı önemli kılan ölçütlerin genelidir (Fichter, 2009: 176). Mutlulukta bir bireysel değerdir. Bireyler ne derece mutlu olduğuna ancak kendisi karar verebilir ve bunu kabul ettirmesi bireyin psikolojik iyi oluşu ile ilgilidir (Türkdoğan, 2010).

Doğa filozoflarından olan Sokrates mutlu olmanın erdemli olmak olduğunu vurgularken bunun da en büyük değer olduğunu dile getirmiştir. Aristoteles’e göre ise bireylerin hayattaki en önemli gayesi mutlu olmaktır (Seki, 2015: 12). Buradan yola çıkarak mutluluğun yüzyıllar öncesinde dahi aranan bir değer olduğu, sahip olunmak istenen bir durum olduğu görülmektedir. Mutluluk psikoloji biliminde ise öznel iyi oluş kavramı olarak incelenmektedir (Eryılmaz, 2011).

1950’lerde pozitif psikolojiye yönelik birçok çalışma yapılmaya başlanmış ve olumlu duyguları ve öznel iyi oluşu açıklamaya dair birçok araştırma yapılmıştır. Öznel iyi oluş kavramı ile bireylerin olumlu duyguları tecrübe etmeleri ve iyi bir hayat geçirmeleri amaçlanmaktadır. (Hefferon ve Boniwell, 2011: 46). Öznel iyi oluş kavramını ilk ortaya atan kişi Wilson iken, bu kavram üzerine çalışıp geliştiren ve sistematik hale getiren Diener olmuştur (Büyükcebeci, 2017: 38).

Bireylerin öznel iyi oluşlarını etkileyen özelliklerden biri sosyal ilişkileridir. Sosyal ilişkilerinde güvenli bağ kuranların ve içinde buldukları topluma bir aidiyet duygusu ile yaklaşanların öznel iyi oluş düzeylerinin yüksek olduğu ileri sürülmektedir (Du ve Wei, 2015). Bireyler sosyal destek ve sosyal bütünleştirme yoluyla öznel iyi oluşlarını arttırarak

kendini iyi hisseden birey haline gelirler. Bunun yanı sıra sosyal karşılaştırma ile birey kendini çevresindekilerle kıyaslayarak, öznel iyi oluşunu azaltmaktadır (Bandura, 2008: 182). Kısacası bir grup üyesi olmak, kendini o gruba veya topluluğa ait hissetmek öznel iyi oluşu hem pozitif hem de negatif yönde etkileyebilmektedir. Topluluğa ait hissetme, güvenli bir bağlılık geliştirme ve kişiye sosyal destek sağlaması yönünden öznel iyi oluşu olumlu bir biçimde etkilerken; diğer yandan bir topluluğun üyesi olan kişinin diğer kişilerle kendini kıyaslaması ve bu yönde değerlendirmesi öznel iyi oluşunu olumsuz yönde etkilemektedir (Büyükcebeci, 2017: 41).

Sosyal varlık olan insan çevresine bağımlı bir birey olarak dünyaya adım atar. Yaşamını devam ettirebilmesi için çevresindeki insanlara bağlı olmak zorundadır. Zamanla gelişip olgunlaştıkça hem kendisi hem de çevresindeki insanlar için üretmeye ve yaşamını sürdürmeye çalışır. Ancak insan sosyal ortamlarda kendisine yönelik bir tehdit algıladığı takdirde sosyal kaygı yaşar ve bu onun sosyal yaşamında zayıflamasına sebep olur. Sosyal kaygı, bireyin farklı sosyal durumlara yanlış biçimde davranacağı, kötü duruma düşeceği, negatif bir izlenim bırakacağı ve çevresi tarafından olumsuz bir şekilde değerlendirileceği düşüncesiyle yaşadığı bir rahatsızlık hali veya gerilim durumudur (Eren Gümüş, 2010: 1).

Anksiyete duygusu genellikle her insanın belirli zamanlarda yaşadığı bir duygudur. Asıl amacı kişinin yaşamını sürdürmesi ve uyum davranışının gelişimini gerçekleştirme sebebiyle var olan ve var olması gereken bir duygudur. Bir noktaya kadar sağlıklı olan bu duygunun yaşanması, bir yerden sonra bireyin yaşamını, günlük aktivitelerini, sosyal hayatını ve sosyal ilişkilerini olumsuz etkiler. Kaygı kişide bu noktadan sonra ruhsal bozukluk yaratan bir duygu haline gelir (Işık, 1996: 31).

Sosyal kaygı isminden de anlaşıldığı üzere sosyal ortamlarda kendini gösteren bir durumdur. Bireyler yalnız olduklarında veya tanıdığı insanlarla beraberken ortaya çıkmaz. Tanımadığı veya alışkın olmadığı ortamlarda, tanımadığı insanlarla birlikteyken veya üst tabakadan insanlarla birlikte korku ve kaygı içerisine girer. Bireyler bu korkuyu veya kaygı durumunu hissettikleri zaman beyni, deneyimlediği yanıtı verir. Bu yanıtlar otomatik bir biçimde ortaya çıkar. Bireyler korku ve endişe duymalarının gereksiz olduğunu farkına varsalar da bu durumu engelleyemezler. Beraberinde ise bu kaygıdan uzak durabilmek için sosyal ortamlardan uzak durmaya başlar. Uzaklaştıkça kendine kızmaya ve öfkelenmeye başlar. Kendine olan güvenini zamanla yitirmeye başlar. Bu süreç zamanla bireyde büyük etkiler yaratır ve sosyal fobi haline gelir (Koyuncu, 2012: 12). Sosyal kaygıyı etkileyen en önemli unsur, refleksleşen ve otomatik düşünce haline gelen bilişsel bir sürecin var oluşudur.

Bu bilişsel süreç, bireyi tetikleyen bedensel bir uyarın ile başlar ve bir dalga halinde devam eden bir süreçtir (Beck ve Emery, 2011: 45).

Sosyal kaygılı bireyler sosyal ilişkilerinde hem fiziksel hem de psikolojik bakımdan ie kapanmaya meyillidirler. Sosyal ortamlara daha az katılım gösterirler ve daha az konuşurlar. Bundan dolayı ise kaygıdan kurtulmak yerine daha çok kaygıya kapılırlar. Yani bu durum zamanla daha zarar verici bir hale gelir (Eren Gümüş, 2010: 3). Bazı araştırmacılar ise bunu bir kısır döngü olarak tanımlamaktadır. Yaloom bu kısır döngünün üç sıralı bileşenden oluştuğunu ve bunların; korkulu bekleyiş, kaçınma ve kendine yönelik olumsuz atıflar olduğunu söylemiştir (Yaloom, 2012: 288). Sosyal kaygının nedenleri için, biyolojik yatkınlık, doğrudan veya dolaylı olarak kişinin geçmişinde yaşamış olduğu olumsuz yaşantıları, sosyal ilişkileri ve olumsuz hayat şartları altında yaşamış olması söylenebilir (Dayhoff, 2000 Akt: Eren Gümüş, 2010: 3).

2. YÖNTEM

Bu bölümde araştırmanın modeli, çalışmanın kapsamı, veri toplama aracı ve verilerin analizi başlıklarına yer verilmiştir.

2.1. Araştırma Modeli

Nicel araştırma paradigmasına sahip bu çalışmada, ergenlerin sahip oldukları değerler, öznel iyi oluş ve sosyal kaygıları arasındaki ilişkilerin belirlenmesi ve bu değişkenler aralarındaki ilişkilerin yapısal eşitlik modeli ile sınanması amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda araştırma, genel tarama modelinin bir alt türü olan ilişkisel tarama modeline göre gerçekleştirilmiştir.

Genel tarama modelleri, çok sayıda elemandan oluşan bir evrende, evrenin tamamı ya da evrenden alınacak bir grup örnek ya da örnekleme üzerinde, evren hakkında genel bir yargıya ulaşmak amacıyla yapılan tarama araştırmalarıdır. Genel tarama modelleri tekil ya da ilişkisel taramalar yapmaya imkân verir (Karasar, 2015). İlişkisel tarama modelleri, iki ya da daha fazla sayıdaki değişken arasındaki değişimin birlikte var olup olmadığını veya bu değişimin derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma modelleridir (Karasar, 2015).

2.2.Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu İstanbul ilinde farklı liselerde öğrenim gören 177'si kız, 331'i erkek öğrencilerden oluşmaktadır.

Tablo 1. Katılımcıların Cinsiyete Göre Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Kız	177	34.8
Erkek	331	65.2
Toplam	508	100

Tablo 1’de görüldüğü gibi araştırma katılımcılarının 177’si (% 34.8) kadın, 331’i (% 65.2) erkektir.

2.3. Veri Toplamada Kullanılan Ölçme Araçları

Bu çalışmada veri toplama aracı olarak İnsani Değerler Ölçeği, Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği ve Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği kullanılmıştır. Ayrıca katılımcıların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

2.3.1. Kişisel Bilgi Formu

Katılımcıların yaş, cinsiyet, eğitim durumu, anne ve baba eğitim durumlarını belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan kişisel bilgi formu kullanılmıştır.

2.3.2. İnsani Değerler Ölçeği

Dilmaç (2007) tarafından ortaöğretim düzeyindeki öğrencilere uygulanması amacıyla geliştirilen “İnsani Değerler Ölçeği” bu çalışmada ergenlerin sahip oldukları değerleri belirlemesi için kullanılmıştır. Ölçekte insani değerler alt boyutu olarak sorumluluk (7 madde), barışçı olma (7 madde), dostluk/arkadaşlık (7 madde), saygı (7 madde), dürüstlük (7 madde) ve hoşgörü (7 madde) toplamda 6 alt boyut ve 42 maddeden oluşmaktadır. Ölçek hem bireysel hem de gruplara uygulanabilen Likert tipi bir ölçektir. Ölçekte bulunan maddeler beş basamaklı bir derecelendirme yöntemiyle uygulanmakta ve bunlar hiçbir zaman (1 puan), nadiren (2 puan), ara sıra (3 puan), sık sık (4 puan) ve her zaman (5 puan) şeklinde derecelendirilmiştir. Puanların artması veya azalması ile bireyin insani değerlere sahip ne kadar sahip olduğu veya olmadığı ortaya çıkmaktadır.

2.3.3. Ergenler İçin Öznel İyi Oluş Ölçeği

Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği, Eryılmaz tarafından (2009) yılında geliştirilmiştir. Ölçekte, insan hayatının çeşitli alanlarında yaşadığı doyum düzeylerini ve olumlu duygulanımı içeren maddeler bulunmaktadır. Ölçek, dörtlü likert tipinde olup 15 maddeden oluşmaktadır. Ergen Öznel İyi Oluş Ölçeği; yaşam doyumunu, aile ilişkilerinde doyum, önemli kişilerle ilişkilerde doyum ve olumlu duygular olmak üzere dört alt faktörden oluşmaktadır. Ölçek “Kesinlikle katılmıyorum (1 puan)”, “Katılmıyorum (2 puan)”, “Katılıyorum (3 puan)” ve “Tamamen Katılıyorum (4 puan)” şeklinde derecelendirilmiştir. Bu ölçekten alınabilecek en düşük puan 15, en yüksek puan 60’dır. Ölçek puanının yüksek olması ergenlerin öznel iyi oluş düzeylerinin yüksek olduğu şeklinde yorumlanmaktadır.

2.3.4. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği

Bu çalışmada ergenlerin sosyal kaygı düzeyini ölçmek amacıyla Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği kullanılmıştır. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği La Greca ve Lopez (1998) tarafından geliştirilmiştir. Ergenler İçin Sosyal Kaygı Ölçeği’nin Türkçe uyarlaması Aydın ve

Tekinsav Sütçü (2007) tarafından gerçekleştirilmiştir. Ölçek, Olumsuz Değerlendirilme Korkusu, Genel Durumlarda Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Duyma ve Yeni Durumlarda Sosyal Kaçınma ve Huzursuzluk Duyma olmak üzere üç alt boyutlu bir yapıya sahiptir. Ölçekte bulunan bu maddeler beş basamaklı bir derecelendirme yöntemiyle uygulanmakta ve bunlar sırasıyla “hiçbir zaman, nadiren, bazen, genellikle ve her zaman” ve yine sırasıyla “1-2-3-4-5” şeklinde puanlanan Likert tipi bir ölçektir. Ölçeği yanıtlayan bireylerin ölçekten alabilecekleri en düşük puan 18 iken, en fazla puan 90’dır. Alınan yüksek puanlar ise sosyal kaygının daha fazla olduğunu bir göstergesidir.

2.4.Verilerin Toplanması

Ölçekler, amaçlı örnekleme yöntemi ile tespit edilen katılımcılara araştırmacı ve araştırmamanın yardımcıları tarafından uygulanmıştır. Ölçekler İstanbul ilinde farklı liselerde öğrenim gören öğrencilere uygulanmıştır. Araştırma çalışma grubu 14 yaş ile 18 yaş arası öğrencilerden oluşmaktadır. Ölçekler uygulanmadan önce katılımcılara araştırmamanın amacı ve ölçeğin nasıl uygulanacağı hakkında bilgiler verilmiştir. Ölçeklerin uygulanmasında gönüllülük ilkesi esas alınmıştır. Toplamda 580’i bulan veri sayısı, geçersiz sayılan verilerden dolayı (eksik işaretleme, yarım bırakma, soruları anlayamama... vb.) 508’e düşmüştür. Uygulamalar yaklaşık 20-30 dakika sürmüştür.

2.5.Verilerin Analizi

Araştırma, ergenlerin sahip oldukları değerler çerçevesinde öznel iyi oluşları ve sosyal kaygıları arasındaki ilişkilerin belirlenmesi ve bu değişkenler aralarındaki ilişkilerin yapısal eşitlik modeli ile sınanması amacıyla yapısal eşitlik modeli analizi yapılmıştır. Yapısal eşitlik modellemesi kuramsal bir modeli analiz etmek için gözlemlenen ve değişkenler arası karşılıklı ve nedensel ilişkileri ortaya çıkaran bir istatistiksel yaklaşımdır (Shumacker ve Lomax, 2004). Yapısal eşitlik modeli analizi AMOS 19 programı ile yapılmıştır.

Ayrıca toplanan verilerin yüzde ve frekans hesapları SPSS 18 paket programı ile gerçekleştirilmiştir.

3. BULGULAR

Elde edilen son modelde ($X^2/sd=2.89$, $p<.001$) altı exogenous, değerler (dostlu/arkadaşlık, saygı, sorumluluk, barışçı olma, hoşgörü ve dürüstlük) yedi endogenous (arkadaşlık ilişkisi, önemli kişiler, yaşam doyumu, olumlu duygular, olumsuz değerlendirme, genel durum ve yeni durum) veri bulunmaktadır. Modelde gösterilmiş olan yolların her birinin istatistiksel olarak anlamlı bulunduğu görülmüştür. The Tucker-Lewis coefficient fit index (TLI), The Bentler-Bonett normed fit index (NFI) ve diğer uyum indeksleri modelde oldukça iyi bir uyumluluk olduğunu göstermektedir. (Tablo-2). Modelde görülen endogenous

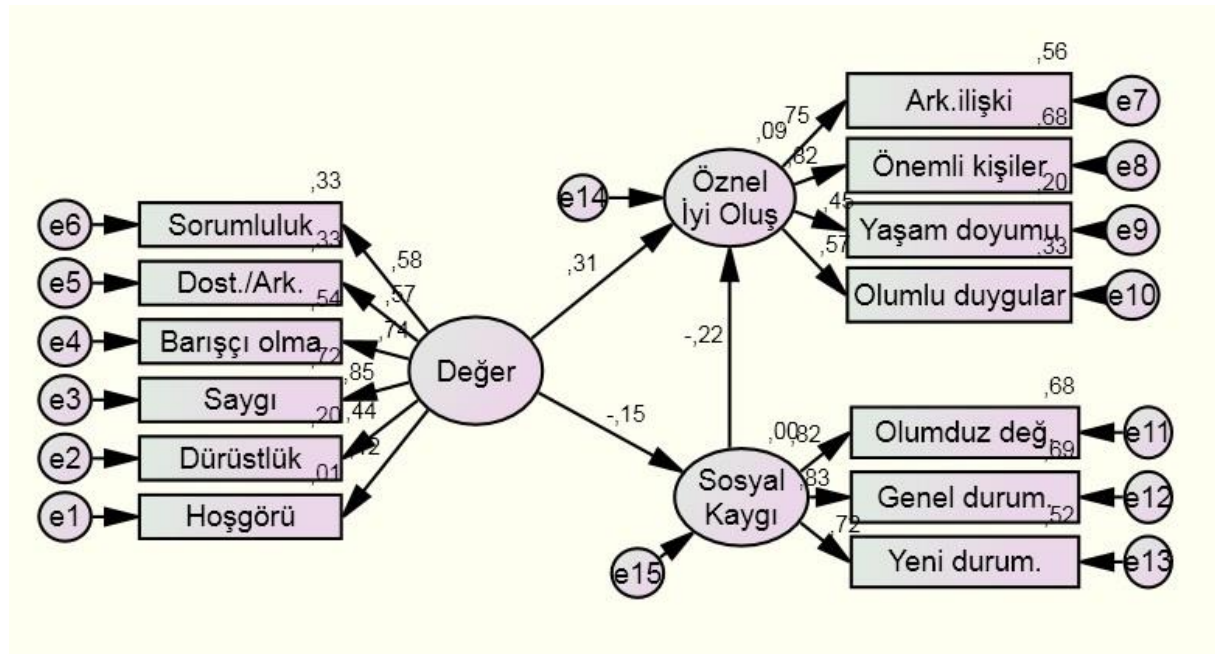
verileri arasında iki yönlü korelasyonların her birinin yüksek değerlere sahip olduğu ve istatistiksel olarak anlamlı olduğu görülmektedir. Bu anlamlı durum, değerler ölçeğinin alt boyutlarından oluşan korelasyon değerlerinden de etkilenmektedir.

Tablo 2. Yapısal Eşitlik Modelinin Uyumuna İlişkin İstatistiksel Değerler

Ölçüm	İyi Uyum	Kabul Edilebilir Uyum	Modelin Uyum İndeksi Değerleri
(X^2/sd)	≤ 3	$\leq 4-5$	2.89
RMSEA	≤ 0.05	0.06-0.08	0.06
SRMR	≤ 0.05	0.06-0.08	0.05
AGFI	≥ 0.95	0.94-0.90	0.92
CFI	≥ 0.95	0.94-0.90	0.94
NFI	≥ 0.95	0.94-0.90	0.91
GFI	≥ 0.90	0.89-0.85	0.95
TLI	≥ 0.95	0.94-0.90	0.92

$$X^2/sd=13.880/9$$

Tablo 2’de gösterilen uyum değerlerini incelediğimizde, $X^2/sd = 2.89$, RMSEA= 0.06, SRMR=0.050, NFI =0.91, CFI = 0.94, GFI =0.95, AGFI= 0.92 ve TLI = 0.92, olduğunu görmekteyiz. Modelin genelinde istenen düzeyde uyum değerlerinin ortaya çıktığı görülmektedir (Bollen, 1989; Browne ve Cudeck, 1993; Byrne, 2010; Hu ve Bentler, 1999; Kline, 2011; Tanaka ve Huba, 1985). Analiz edilen tek faktörlü model Şekil 1’de gösterilmektedir. Modelde gösterilen bütün yolların 0.01 düzeyinde anlamlı olduğu görülmektedir.

Şekil 1. Modele İlişkin Yol Analizi

Tablo 3. Ergenlerin Sahip Oldukları Değerler, Öznel İyi Oluş ve Sosyal Kaygıları Asındaki Yordayıcı İlişkilere Yönelik Model

<i>Yordayıcı Değişken</i>	<i>Bağımlı Değişken</i>	<i>Toplam Etki</i>	<i>Doğrudan Etki</i>	<i>Dolaylı Etki</i>	<i>Standart Hata</i>	<i>Kritik Değer</i>
Değer	Öznel İyi Oluş	0.31	0.31	0	0.55	4.79*
Değer	Sosyal Kaygı	-0.15	-0.15	0	0.10	-2.31*
Sosyal Kaygı	Öznel İyi Oluş	-0.22	-0.22	0	0.02	-3.39*

^a Toplam etki = Doğrudan etki + Dolaylı etki, * $p < 0.01$, ** $p < 0.05$.

Tablo incelendiğinde, öznel iyi oluşu etkileyen en önemli bağımsız değişkenlerden birinin ($t=4.79$, $p<0.01$) değerler olduğu görülmektedir. Bu faktöre dair bağlantı katsayı değeri $\beta=0.31$ olarak ortaya çıkmıştır. Tabloya göre, ergenlerin sahip oldukları değerleri ve öznel iyi oluşları arasında yordayıcı ilişkiler incelendiğinde, pozitif yönde doğrusal ve anlamlı bir ilişkinin olduğu görülmektedir. Bir başka ifadeye göre elde edilen sonuçlar doğrultusunda, ergenlerin sahip oldukları değerlerin artmasının öznel iyi oluşlarını da arttıracaklarını göstermektedir.

Modelde öznel iyi oluşa etki eden diğer değişkenin ($t=-3.39$, $p<0.01$) sosyal kaygı olduğu görülmüş ve bu faktöre dair bağlantı katsayı değeri ise $\beta=-0.22$ olduğu ortaya çıkmıştır. Ergenlerin öznel iyi oluş düzeyleri ile sosyal kaygıları arasındaki yordayıcı ilişkiler incelendiğinde, negatif yönde doğrusal ve anlamlı bir ilişkinin var olduğu görülmektedir. Bir başka ifadeye göre elde edilen sonuçlar, ergenlerin sosyal kaygılarının arttığı durumlarda öznel iyi oluşlarında azalma olacağını göstermektedir.

Modelde sosyal kaygı etkileyen bir diğer değişkenin ($t=-2.31$, $p<0.01$) değerler olduğu ve bu faktöre dair bağlantı katsayı değerinin $\beta=-0.15$ olarak ortaya çıktığı tabloda gösterilmektedir. Ergenlerin sahip oldukları değer ve sosyal kaygı düzeyleri arasında bulunan yordayıcı ilişkileri incelediğimizde, negatif yönde doğrusal ve anlamlı bir ilişkinin ortaya çıktığını görmekteyiz. Bir başka deyişle elde edilen bulgular sonucunda, ergenlerin sosyal kaygı düzeyleri arttıkça sahip oldukları değerlerde de azalmanın olacağı ortaya çıkmıştır.

4. TARTIŞMA VE YORUM

Çalışmanın araştırma grubunu oluşturan ergenlerin öznel iyi oluşları ve sosyal kaygıları ile sahip oldukları insani değerler açısından incelenmesi sonucunda elde edilen bulguların bu bölümde yorumları ve tartışması yapılmıştır.

Ergenlerin sahip oldukları öznel iyi oluşları ile değerleri arasındaki ilişki incelendiğinde, insani değer ölçeğinin alt boyutlarından barışçı olma (7 madde), dürüstlük (7 madde), saygı (7 madde), dostluk/arkadaşlık (7 madde), hoşgörü (7 madde), sorumluluk (7 madde) ile öznel iyi oluş ölçeğinin alt boyutları olan aile ilişkilerinde doyum, önemli kişilerle ilişkilerde doyum, olumlu duygular ve yaşam doyumunu arasında pozitif yönlü doğrusal bir

ilişki olduğu tespit edilmiştir. Ergenlerin sahip oldukları değerlerinin arttığı durumlarda öznel iyi oluş düzeylerinin de artacağı ortaya çıkmıştır. Öznel iyi oluş bir başka deyişle, pozitif duyguların artması, negatif duyguların azalması ve yaşam doyumu olarak da adlandırılabilir (Seki, 2014: 76). Buradan yola çıkarak yapılan diğer araştırmalara baktığımızda; Telef, Uzman ve Ergün (2013) yaptıkları çalışmada psikolojik iyi oluş ile hazcılık, başarı, güvenlik, iyilikseverlik, evrenselcilik, uyma ve öz-yönelim arasında pozitif yönlü anlamlı bir ilişki olduğu ortaya çıkmıştır. Bir başka araştırmada ise, öznel iyi oluş ile öz-yönelim, iyilikseverlik, evrenselcilik ve uyarılım değer alt boyutları arasında pozitif yönlü doğrusal bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir (Haslam, Whelan ve Bastian, 2009). Seki (2014) ise yaptığı araştırmada öznel iyi oluş ile değer arasında değer alt boyutlarından olan dostluk/arkadaşlık, sorumluluk, dürüstlük ve saygı ile öznel iyi oluşun tüm alt boyutları arasında pozitif yönlü anlamlı ilişkiler olduğu tespit edilmiştir. Yapılan araştırmalar ve literatürdeki diğer araştırmalara bakıldığında; Özdemir ve Koruklu (2013) yaptıkları çalışmada hazcılık, iyilikseverlik ve evrenselcilik değerlerinin mutluluğu diğer bir ifadeyle öznel iyi oluşu anlamlı düzeyde yordadığı görülmüştür. Yapılan bu araştırma, literatürdeki diğer araştırmalar ile benzerlik gösterme ve birbiri ile uyumlu olduğu görülmektedir.

Araştırmadan elde edilen diğer bir bulgu olan, ergenlerin sahip oldukları öznel iyi oluş ile sosyal kaygıları arasındaki ilişkiyi incelediğimizde ise, öznel iyi oluş ölçeğinin alt boyutları (önemli kişilerle ilişkilerde doyum, aile ilişkilerinde doyum, olumlu duygular ve yaşam doyumu) ile sosyal kaygı ölçeğinin alt boyutları (olumsuz değerlendirilme korkusu, genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma ve yeni durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma) arasında negatif yönde doğrusal bir ilişkinin olduğunu görmekteyiz. Buradan yola çıkarak, ergenlerin sosyal kaygı düzeylerinin arttığı durumlarda öznel iyi oluşlarının azalacağını söylenebilmektedir. Demir ve Kutlu (2016) yaptıkları çalışmada sosyal etkileşim kaygısının mutluluk ve kişinin iyi oluş düzeyini negatif yönde anlamlı bir şekilde yordadığını ortaya çıkarmışlardır. Diener ve Diener (1995) bireyin olumlu iyilik halinin bireyi keşfetmeye güdülediği ve stres dolu kaygılı durumlar ile baş etme konusunda bireyi desteklediğini vurgulamıştır. Diğer bir araştırmada ise; sosyal kaygının yaşam doyumunu ve öznel iyi oluşu negatif yönde yordadığı gözlemlenmiştir (Kermen, İlçin Tosun ve Doğan, 2016). Gilman ve Huebner (2006) ise yaptıkları çalışmada ergenlerin sosyal kaygı ve stres düzeyleri ile yaşam doyumları arasında negatif bir ilişki olduğu tespit edilmiştir. Aynı zamanda Seki (2014) ergenlerin sosyal görünüş kaygısı ile öznel iyi oluşları arasındaki ilişkiyi incelediği çalışmasında öznel iyi oluş ile sosyal görünüş kaygısı arasında negatif yönlü

anamlı bir ilişki tespit etmiştir. Buradan yola çıkararak yapılan bu çalışmanın diğer araştırmalarla uyumlu olduğu görülmektedir.

Yapılan bu araştırmaya göre, sosyal kaygıyı en az etkileyen değişkenin değer değişkeni olduğu gözlenmekte ve ergenlerin sahip oldukları değerler ile sosyal kaygıları arasındaki ilişkiyi incelediğimizde değerler leğinin alt boyutlarından olan barışçı olma, dürüstlük, saygı, dostluk/arkadaşlık, hoşgörü, sorumluluk ile sosyal kaygı alt boyutları olan olumsuz değerlendirilme korkusu, genel durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma ve yeni durumlarda sosyal kaçınma ve huzursuzluk duyma arasında negatif yönde anlamlı bir ilişkinin var olduğunu görmekteyiz. Bir başka deyişle ergenlerin sahip oldukları değerler arttıca sosyal kaygılarında azalmanın görüleceği tespit edilmiştir. Literatüre baktığımızda sosyal kaygı üzerine yapılan araştırmalar oldukça fazla olmasına rağmen sosyal kaygı ile yapılmış çalışmalarda insani değerleri yordayan bir çalışmaya pek rastlanmamıştır. Sosyal kaygı kavramıyla beraber sosyal fobi, sosyal görünüş kaygısı ve anksiyete kavramlarının da sosyal kaygının birer yordayıcısı olduğu göz önüne alınarak bu kavramlarla ilgili yapılan araştırmalar da incelenmiştir. Seki (2014) yaptığı çalışmasında değerler alt boyutlar ile sosyal görünüş kaygıları arasındaki yordayıcı ilişkiyi incelemiş ve değerler alt boyutlarından dostluk/arkadaşlık, sorumluluk, hoşgörü, dürüstlük, saygı ile sosyal görünüş kaygısı arasında negatif yönlü bir ilişki olduğunu gözlemlemiştir. Elde edilen bu bulgular yapılan bu araştırma ile birbirini destekler niteliktedir.

5. ÖNERİLER

Yapılan literatür çalışması ve araştırma sonuçlarına bağlı olarak bazı öneriler sunulabilir. Yapılan bu araştırmada İstanbul ilinde lise düzeyinde öğrenim gören ergenler ile çalışılmıştır. Çalışmanın genellenebilmesine katkısı olacağı düşünülerek bu çalışmanın diğer illerde öğrenim gören ergenlere de uygulanmasının büyük bir açığı kapatacağı düşünülmektedir. Bununla beraber bu çalışmada sosyal kaygı, öznel iyi oluş ve insani değerler arasındaki ilişki incelenmiştir. Başka çalışmalarda benzer araştırmaların sosyo-ekonomik durum, cinsiyet, farklı yaş grupları, ebeveyn eğitim durumu vb. değişkenler açısından incelenmesi bu alan ile ilgili daha kapsamlı bilgi sahibi olunmasını sağlayacaktır. Son olarak bu araştırmanın örneklemini 14-18 yaş arası lisede öğrenim gören ergenlere uygulanmıştır. Bu sebepten ötürü elde ettiğimiz bulguları farklı yaş aralıklarına genelledebilmek mümkün olmamaktadır. Bu ve benzeri değişkenlerin diğer yaş gruplarıyla da yapılmasının bu alanlara büyük oranda katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

KAYNAKÇA

- Aydın, A., & Tekinsav-Sütçü, S. (2007). Ergenler için sosyal kaygı ölçeğinin (ESKÖ) geçerlik ve güvenilirliğinin incelenmesi. *Çocuk ve Gençlik Ruh Sağlığı Dergisi*, 14(2), 79-89.
- Bandura, A. (2008). An agentic perspective on positive psychology *Positive psychology* (Edt: S. J. Lopes). London: Greenwood Publishing Groupe.
- Beck, A., & Emery, G. (2011). *Anksiyete bozukluklar ve fobiler* (Çev: T. Özakkaş). İstanbul: Litera Yayınları.
- Bollen, K. A. (1989). A new incremental fit index for general structural equation models. *Sociological Methods and Research*, 17(3), 303-316.
- Browne, M. W., & Cudeck, R. (1993). Alternative ways of assessing model fit. *Sage Focus Editions*, 154, 136-136.
- Büyükbeci, A. (2017). *Ergenlerde sosyal dışlanma, yalnızlık ve okul öznel iyi oluş arasındaki ilişki: Empatik eğilimin aracı rolü* (Doktora Tezi). Yıldız Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Byrne, B. M. (2010). *Structural equation modeling with AMOS: Basic concepts, applications, and programming* (2nd ed.). New York: Taylor and Francis.
- Demir, Y., & Kutlu, M. (2016). Üniversite öğrencilerinde sosyal etkileşim kaygısı ile mutluluk arasındaki ilişki: Yalnızlığın aracı rolü. *Gefad / Gujgef*, 36(1), 195-210.
- Diener, E., & Diener M. (1995). Cross cultural correlates of life satisfaction and self-esteem. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68, 653-663.
- Dilmaç, B. (2007). *Fen lisesi öğrencilerine insani değerler eğitiminin verilmesi ve insani değerler ölçeği ile sınanması* (Doktora Tezi). Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya.
- Du, Y., & Wei, M. (2015). Acculturation, enculturation, social connectedness, and subjective well-being among Chinese international students. *The Counseling Psychologist*, 43(2), 299-325.
- Ercan, L. (2001). Ergenlik döneminde rehberlik ve psikolojik danışma hizmetleri. *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 9(2), 47-58.
- Eren Gümüş, A. (2010). *Uygulamalı grup rehberliği programları dizisi sosyal kaygı ile başa çıkma*. Ankara: Nobel Yayınları.
- Eryılmaz, A. (2009). Ergen öznel iyi oluş ölçeğinin geliştirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, 7(4), 975-989.
- Eryılmaz, A. (2011). Relationship of high school student's subjective well-being and school burnout. *International Online Journal of Educational Sciences*, 3(1), 181-199
- Fichter, J. (2009). *Sosyoloji nedir* (Çev: N. Çelebi), Ankara: Anı Yayıncılık.
- Gilman, R., & Huebner, E. S. (2006). Characteristics of adolescents who report very high life satisfaction. *Journal of Youth And Adolescence*, 35(3), 311-319.
- Haslam, N., Whelan, J., & Bastian, B. (2009). Big five traits mediate associations between values and subjective well-being. *Personality and Individual Differences*, 46, 40-42.
- Hefferon, K., & Boniwell, I. (2011). *Positive psychology: Theory, research and applications*. New York: Mcgraw-Hill Education.
- Hu, L. T., & Bentler, P. M. (1999). Cut off criteria for fit indexes in covariance structure analysis: Conventional criteria versus new alternatives. *Structural Equation Modeling: A Multidisciplinary Journal*, 6(1), 1-55.
- Işık, E. (1996). *Nevrozlar, anksiyete bozuklukları, somatoform bozukluklar, dissosiyatif bozukluklar, yapay bozukluklar*. Ankara: Baskı Kent.
- Karasar, N. (2015). *Bilimsel araştırma yöntemi*. Ankara: Nobel Akdemi Yayıncılık.
- Kermen, U., İlçin Tosun, N., & Doğan, U. (2016). Yaşam doyumu ve psikolojik iyi oluşun yordayıcısı olarak sosyal kaygı. *Eğitim Kuram ve Uygulama Araştırmaları Dergisi*, 2(2), 20-29.
- Kızıler, H., & Canikli, İ. (2015). *Değerler Eğitimi*. Karabük: Deneme Yayınları.
- Kline, R. B. (2011). *Principles and practice of structural equation modeling*. New York: The Guilford Press.
- Koyuncu, A. (2012). *Sosyal fobiklerde dikkat sorunları ve hiperaktivite*. İstanbul: Liman Yayınları.
- La Greca, A. M., & Lopez, N. (1998). Social anxiety among adolescents: Linkages with peer relations and friendships. *Journal of Abnormal Child Psychology*, 26(2), 83-94.
- Özdemir, Y., & Koruklu, N. (2011). Üniversite öğrencilerinde değerler ve mutluluk arasındaki ilişkinin incelenmesi. *Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8, 190-210.
- Santrock, J. W. (2017). *Ergenlik (Adolescence)* (Çev: D. M. Siyez). Ankara: Nobel Yayınları.
- Schumacker, R. E., & Lomax, R. G. (2004). *A beginner's guide to structural equation modeling*. London: Lawrence Erlbaum Associates, Publishers.
- Seki, T. (2014). *Ergenlerin sosyal görünüş kaygısı ve öznel iyi oluşlarının sahip oldukları değerler açısından incelenmesi* (Yüksek Lisans Tezi). Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Konya.
- Tanaka, J. S., & Huba, G. J. (1985). A fit index for covariance structure model sunder arbitrary GLS estimation. *British Journal of Mathematical and Statistical Psychology*, 38(2), 197-201.
- Telef, B. B., Uzman, E., & Ergün, E. (2013). Öğretmen adaylarında psikolojik iyi oluş ve değerler arasındaki ilişkinin incelenmesi. *International Periodical For The Languages, Literature And History of Turkish Or Turkic*, 8(12), 1297-1307.

- Türkdoğan, T. (2010). *Üniversite öğrencilerinde temel ihtiyaçların karşılanma düzeyinin öznel iyi oluş düzeyini yordamadaki rolü* (Yüksek Lisans Tezi). Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Denizli.
- Ulusoy, K., & Dilmaç, B. (2016). *Değerler eğitimi*. Ankara: Pegem Akademi.
- Yalom, I. (2012). *Anksiyete terapisi*. İstanbul: Prestij Yayınları.

EXTENDED ABSTRACT

This study was conducted to examine the relationship between adolescents' values, subjective well-being and social anxiety. The study group of the study consisted of 177 (34.8%) female and 331 (65.2%) male and 508 high school students studying in different high schools in İstanbul. The data related to the research were “Human Values Scale”, “Adolescent Subjective Well-being Scale” and “Social Anxiety Scale for Adolescents” collected. According to the findings of the study; When the predictive relationships between the subjective well-being of adolescents and their values are examined, it is seen that there is a significant positive relationship. When the predictive relationships between the subjective well-being of adolescents and their social anxieties are examined, it is seen that there is a significant negative relationship. At the same time, when the predictive relationships between the social anxieties of adolescents and their values are examined, it is seen that there is a negative meaningful relationship. In this study, which has a quantitative research paradigm, it is aimed to determine the relationships between adolescents' values, subjective well-being and social concerns and to test the relationships between these variables with structural equation model. For this purpose, the research was carried out according to the relational screening model, which is a sub-type of the general screening model. General screening models are screening studies in order to reach a general judgment about the universe on a group of samples or samples taken from the universe or the universe. General screening models allow individual or relational scans (Karasar, 2015). Relational screening models are research models aiming to determine whether or not the change between two or more variables coexist or not (Karasar, 2015). In order to determine the relationships between the subjective well-being and social concerns of adolescents within the framework of their values, structural equation model analysis was conducted in order to test the relations between these variables with the structural equation model. Structural equation modeling is a statistical approach that is observed to analyze a theoretical model and reveals the mutual and causal relationships between variables (Shumacker & Lomax, 2004). The analysis of structural equation model was done with AMOS 19 program. In addition, the percentage and frequency calculations of the collected data were performed by SPSS 18 package program. In order to determine the relationships between the subjective well-being and social concerns of adolescents within the framework of their values, structural equation model analysis was conducted in order to test

the relations between these variables with the structural equation model. Structural equation modeling is a statistical approach that is observed to analyze a theoretical model and reveals the mutual and causal relationships between variables (Shumacker & Lomax, 2004). The analysis of structural equation model was done with AMOS 19 program. In addition, the percentage and frequency calculations of the collected data were performed by SPSS 18 package program. In the last model obtained ($X^2/sd=2.89$, $p<.001$), six exogenous, values (friendly / companionship, respect, responsibility, pacifism, tolerance and honesty) seven endogenous (friendship relationship, important people, life satisfaction, positive emotions, negative evaluation, general situation and new situation) data. Each of the paths shown in the model was found to be statistically significant. The Tucker-Lewis coefficient fit index (TLI), The Bentler-Bonett normed fit index (NFI) and other fit indices show a good compatibility in the model (Table 1). The two-way correlations between the endogenous data seen in the model are found to have high values and are statistically significant. This meaningful situation is also affected by the correlation values of the subscales of the values scale. One of the most important independent variables affecting subjective well-being ($t=4.79$, $p<0.01$) was observed. The correlation coefficient value for this factor was $\beta=0.31$. When the predictive relationships between adolescents' values and their subjective well-being are examined, it is seen that there is a positive and linear relationship. According to the results obtained according to another statement, the increase in the value of adolescents will increase the subjective well-being shows. The other variable affecting the subjective well-being ($t=-3.39$, $p<0.01$) was social anxiety and the correlation coefficient value for this factor was found to be $\beta=-0.22$. When the predictive relationships between adolescents' subjective well-being levels and social anxieties are examined, it is seen that there is a negative and linear relationship. In other words, the results show that there is a decrease in subjective well-being of adolescents when social anxiety increases. In the model, another variable affecting social anxiety ($t=-2.31$, $p<0.01$) is the values and the coefficient value of this factor is shown as $\beta=-0.15$. When we examine the predictive relationships between adolescents' values and social anxiety levels, a negative and linear relationship is observed. In other words, as the social anxiety levels of adolescents increased, there was a decrease in the values they had.